

УДК: 3.34.343.2

ПОНЯТТЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Сюсюкало З. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна,
Львів

У статті розкрито ознаки заходів кримінально-правового впливу. На основі аналізу ознак запропоновано визначення поняття заходів кримінально-правового впливу. Визначено коло заходів кримінально-правового впливу, які входять в обсяг цього поняття. На підставі дослідження поняття кримінально-правового впливу та механізму кримінально-правового регулювання зроблено висновок про відмінність поняття заходів кримінально-правового впливу від інших правових понять.

Ключові слова: заходи кримінально-правового впливу, заходи кримінально-правового характеру, кримінально-правовий вплив, механізм кримінально-правового регулювання, державний примус, каральний вплив.

Сюсюкало З. М. Понятие мер уголовно-правового воздействия в уголовном праве Украины / Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Украина, Львов

В статье раскрыто признаки мер уголовно-правового воздействия. На основе анализа признаков предложено определение мер уголовно-правового воздействия. Определен круг мер уголовно-правового воздействия, которые входят в объем этого понятия. На основании исследования понятия уголовно-правового воздействия и механизма уголовно-правового

регулювання *сделан вывод о различии понятие мер уголовно-правового воздействия от других правовых понятий.*

Ключевые слова: меры уголовно-правового воздействия, меры уголовно-правового характера, уголовно-правовое воздействие, механизм уголовно-правового регулирования, государственное принуждение, карательное влияние.

Z. Siusiukalo A concept of measures of criminal legal influence in a criminal law of Ukraine / Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine, Lviv

The signs of measures of criminal legal influence are exposed in the article. On the basis of the analysis of signs, the definition of measures of criminal legal influence is proposed. The circle of measures that is included in the volume of this concept is certain. On the basis of research of concept of criminal legal influence and mechanism of the criminal legal regulation drawn conclusion about the difference of concept of measures of criminal legal influence from other legal concepts.

Key words: measures of criminal legal influence, measures of criminal-legal character, criminal-legal influence, mechanism of criminal-legal regulation, state coercion, punitive influence.

Вступ. Світова тенденція розвитку кримінального законодавства свідчить, що дедалі більше країн світу відступають від покарання як єдиного заходу кримінально-правового впливу застосовуючи багатокіпну систему заходів кримінально-правового впливу. М. І. Хавронюк зауважує, що сьогодні більшість розвинених держав світу, поступово відступаючи від постулатів неокласичної школи кримінального права і виходячи із мети ресоціалізації винного, як основної мети кримінального закону, у своїй кримінально-правовій

політиці дотримується дуалізму покарань та інших заходів кримінально-правового впливу... [1, с. 6]. Влучно зазначає М. В. Бавсун, що ці заходи існують паралельно покаранню, при цьому можуть застосовуватися як поряд з ним, так і замість нього, тобто виступати додатковими або альтернативними засобами впливу на правопорушників, але тільки разом з покаранням вони здатні забезпечувати ефективне функціонування системи засобів кримінального закону щодо реалізації його основних завдань у боротьбі зі злочинністю [2, с. 99-102]. Обравши курс на євроінтеграцію Україна ратифікувала ряд міжнародних актів, імплементувавши відповідні положення законодавець офіційно визнав існування багатоколійної системи заходів кримінально-правового впливу в Україні.

Внаслідок приведення національного законодавства у відповідність із міжнародним КК України поповнився новим розділом, який містить заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, а також зазнав змін розділ XIV КК України, отримавши назву «Інші заходи кримінально-правового характеру». Такими змінами законодавець офіційно визнав існування багатоколійної системи заходів кримінально-правового впливу в Україні та вперше закріпив у тексті КК України термін «заходи кримінально-правового характеру». Разом з тим чинний кримінальний закон не містить визначення поняття заходів кримінально-правового характеру. Не існує і єдиного загально узгодженого визначення цього терміну і в науці кримінального права. Окрім того, дедалі частіше на заміну терміну «заходи кримінально-правового характеру» застосовується термін «заходи кримінально-правового впливу», який є новим для науки кримінального права та не передбачений національним законодавством.

Дослідження заходів кримінально-правового впливу проводилось, як правило, з позицій визначення поняття та окреслення кола заходів, які входять до нього. При цьому часто наводячи певне визначення чи окреслюючи обсяг поняття заходів кримінально-правового впливу не обґрунтовують свою позицію. А саме поняття заходів кримінально-правового впливу часто ототожнюють з іншими правовими поняттями. Надалі дискусійними залишається питання підстави застосування заходів кримінально-правового впливу вчинення: злочину (Є. М. Вечерова, К. М. Карпов), суспільно-небезпечного діяння (О. В. Козаченко), злочину, суспільно-небезпечного діяння чи зовні схожого на нього діяння (А. М. Яценко). Неоднозначно вирішується питання щодо наявності (Б. Гребенкін, В. М. Трубніков) чи відсутності державного примусу як ознаки заходів кримінально-правового впливу, карального впливу. Не існує єдиного підходу до позначення досліджуваних заходів. Серед термінів зустрічаються «заходи кримінально-правового характеру (Є. М. Вечерова, К. М. Карпов В. М. Трубніков, А. М. Яценко), заходи кримінально-правового впливу (Н. А. Орловська, Б. Сахаров) або взагалі відбувається їх ототожнення (І. М. Ярош). У зв'язку з цим, **метою статті є:** визначення поняття заходів кримінально-правового впливу. Для досягнення цієї мети поставлені наступні **завдання:** з'ясування змісту та обсягу поняття заходів кримінально-правового впливу, розмежування поняття заходів кримінально-правового впливу із суміжними правовими поняттями.

Виклад основного матеріалу. На даний час законодавче визначення заходів кримінально-правового впливу відсутнє. Разом з тим Розділ XIV КК України «Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування» після прийняття Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським

Союзом візового режиму для України» від 18.04.2013 р. №№ 222-VII [3] носить назву «Інші заходи кримінально-правового характеру». В даному розділі відобразились положення про примусові заходи медичного характеру, примусове лікування та спеціальну конфіскацію. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» від 23.05.2013 р. № 314-VII КК України було доповнено розділом XIV «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Проте визначення таких заходів не містить жоден із згаданих розділів. На міжнародному рівні це питання також не врегульоване. Міжнародні акти, схвалені Україною відповідно до Плану дій з лібералізації безвізового режиму, не розкривають поняття заходів кримінально-правового впливу чи кримінально-правового характеру.

В Основному законі України у ст. 62 зазначено: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» [4]. У ст. 1 КК України визначені завдання поставлені перед КК України. Для здійснення цього завдань КК України визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили [5]. Як бачимо, про інші заходи кримінально-правового впливу у даній статті не згадується, що є на нашу думку, прогалиною. Разом із тим у ч. 2 ст. 4 КК України передбачено, що злочинність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння. З цього можна зробити висновок, що КК України допускає існування інших кримінально-правових

наслідків, відмінних від покарання, однак не передбачає їх визначення та переліку.

Для з'ясування змісту поняття заходів кримінально-правового впливу необхідно проаналізувати можливі ознаки. Серед вчених існують різні точки зору щодо того, що є підставою застосування заходів кримінально-правового характеру. Наявні в науці позиції можна поділити на три групи: 1). підставою є вчинення злочинів [6, с. 14; 7, с. 126], 2). підставою є суспільно-небезпечне діяння [8, с. 242.], 3). до підстав відносять злочин, суспільно-небезпечне діяння і навіть зовні схоже на злочинне діяння [9, с. 783]. Така кількість підходів щодо підстави застосування заходів кримінально-правового впливу зумовлена, на нашу думку тим, що не всі науковці відносять примусові заходи медичного характеру до заходів кримінально-правового впливу, підставою застосування яких власне, і є вчинення не злочинів, а суспільно-небезпечних діянь. На користь позиції щодо віднесення примусових заходів медичного характеру наводять наступні аргументи: 1). Тільки законодавець визначає галузеву приналежність конкретних заходів. І якщо ці заходи передбачаються нормами КК України, то відмовляти їм у кримінально-правовому характері немає підстав, адже КК України – єдина форма буття кримінального права, виключно в КК України регламентовані підстави та умови застосування всіх кримінально-правових заходів [10, с. 90], 2). Юридичним фактом, що породжує відповідні правовідносини, є вчинення суспільно-небезпечного діяння або злочину з певними відхиленнями у психічному стані, хворобливими розладами психіки (ст. 93 КК України). В іншому випадку мова може йти про застосування положень Закону України «Про психіатричну допомогу», але не норм КК України [10, с. 91]. На користь протилежної позиції наводять такі аргументи: 1). ПЗМХ пов'язані з лікуванням, а лікування

залежить від особливостей протікання певного психічного захворювання. При цьому автор висловлює свою думку щодо адміністративно-правової природи ПЗМХ [11, с. 658], 2). Підставою застосування ПЗМХ є не вчинення злочину, а необхідність лікування наявного в особи психічного захворювання [12, с. 67]. На нашу думку, за своєю природою примусові заходи медичного характеру не є кримінально-правовими, оскільки вплив здійснюється на здоров'я людини. Законодавець навіть не може повною мірою забезпечити правове регулювання даного заходу, зокрема, через визначення тривалості вказаних заходів, як це зроблено з іншими заходами, визначеними КК України, оскільки ключову роль тут займає стан здоров'я особи. Про це свідчить і аналіз ухвал про продовження, зміну або припинення примусових заходів медичного характеру, звідки можна зробити висновок, що фактично значення має медичний висновок лікарів про стан здоров'я пацієнта, що не є правовим питанням. Таку ж позицію займаємо і щодо примусового лікування особи, який по своїй суті, на нашу думку, до кримінально-правових заходів взагалі немає жодного відношення. Тому при вирішенні питання про віднесення конкретного заходу до кримінально-правового слід керуватись сутнісним критерієм, дослідити правову природу заходу.

Аналогічно триває дискусія щодо правової природи заходів виховного характеру. Окремі вчені, відносячи їх до заходів кримінально-правового впливу, зазначають, що правова природа цих заходів дає можливість вважати їх кримінально-правовими (особливим різновидом покарання, що призначається тільки неповнолітнім), оскільки вони передбачені в КК України і є різновидом заходів державного примусу, [13] деякі з них розглядають їх як заходи, що забезпечують досягнення тих самих цілей, що і

кримінальне покарання, але менш суворими засобами. Противники такої позиції зосереджують свою увагу на педагогічному характері таких заходів, аргументуючи свою тезу тим, що ці заходи не містять елемента кари, не спричиняють судимості, хоча і обмежують волевиявлення неповнолітніх, оскільки застосовуються всупереч їх бажанню. Критику у багатьох науковців викликає положення, передбачене ч. 2 ст. 97 КК України. Зокрема, вчені зазначають: 1). Звільнити від кримінальної відповідальності можна лише ту особу, яка їй підлягає. У випадку застосування ч. 2 ст. 97 КК фактично мова йде про звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка не є суб'єктом злочину, оскільки не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Якщо особа не є суб'єктом злочину, то відсутній і склад злочину, внаслідок чого кримінальна відповідальність виключається. Такий випадок не можна вважати звільненням від кримінальної відповідальності, тому і розташування цієї норми в ст. 97 КК не є обґрунтованим, [13]. Виходячи із теорії права вважаємо, що в застосовувати примусові заходи виховного характеру, які відповідно до КК України можуть застосовувати і до неповнолітніх осіб, які підлягають кримінальній відповідальності не правильно. Тому підтримуємо думку, що КК України не повинен передбачати таких заходів впливу щодо неповнолітніх, які не досягнули передбаченого законом віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Щодо визнання примусових заходів виховного характеру кримінально-правовими у випадку застосування їх до неповнолітніх, що можуть підлягати кримінальній відповідальності, вважаємо, що немає підстав для заперечень. Застереження можуть виникати щодо ефективності окремих заходів, але в загальному вважаємо, що такі мають право на існування в КК України. Окрім того, Комітет Міністрів Ради Європи в Європейських правилах стосовно неповнолітніх правопорушників, до

яких застосовуються санкції або заходи, зазначив: «... перевагу слід надавати таким санкціям та заходам, які можуть мати виховний вплив, а також сприяти відшкодуванню збитків, завданих правопорушенням, яке вчинила неповнолітня особа» [14]. Врахувавши вищевикладене, вважаємо, що підставою застосування заходів кримінально-правового впливу є вчинення особою злочину.

Державний примус як ознака заходів кримінально-правового впливу. Часто окремі науковці в дефініції поняття вказують державний примус як ознаку заходів кримінально-правового характеру. Інші – не зазначають її при розкритті поняття. Безспірним серед науковців залишається віднесення даної ознаки до покарання. Як приклад першої позиції можна навести думку В. М. Трубнікова, який вважає, що покарання та інші заходи кримінально-правового характеру за своєю правовою природою є заходами державного примусу від імені держави, а тому є всі теоретичні підстави та підтримка практичних працівників відносно законодавчої заміни системи покарання системою заходів кримінально-правового характеру [15, с. 193-201]. Для вирішення даного питання слід з'ясувати, що розуміється під державним примусом. Державний примус є персоніфікованим, здійснюється від імені держави державними органами, застосовується у визначених законом формах, на законних підставах відповідними органами [16, с. 450]. Звідси можна зробити висновок, що ознакою заходів кримінально-правового впливу, які забезпечують державним примусом є застосування їх поза волею винного, тому заохочення до певної поведінки і державний примус є взаємовиключними. При цьому виникає питання яке місце заходів, пов'язаних із звільненням від кримінальної відповідальності заохочувального характеру, в механізмі кримінально-правового регулювання? Частина заходів кримінально-правового впливу

наділена державним примусом, проте, ця ознака притаманна не всім заходам, передбаченим чинним КК України.

Каральний вплив як ознака заходів кримінально-правового впливу. В межах цього питання думки вчених можна поділити на дві групи: 1). каральний вплив є ознакою заходів кримінально-правового характеру. Як приклад можна навести думку Б. Гребенкіна, який виокремлює серед ознак інших заходів (мір) кримінально-правового характеру каральний вплив [17, с. 219]. 2). всі заходи кримінально-правового впливу можна поділити на дві групи: карального та некарального характеру. Так, Ф. К. Набіуллін виділяє три форми кримінально-правового впливу, при цьому поділяючи засоби на каральні та некаральні: 1. реалізація попереджувального завдання кримінального законодавства; 2. застосування каральних засобів в рамках реалізації кримінальної відповідальності. 3. застосування некаральних заходів, які входять в зміст кримінальної відповідальності або реалізуються поза її межами. [18, с. 14-16]. Ми підтримуємо позицію щодо поділу заходів кримінально-правового впливу на каральні та некаральні. До некаральних як приклад можна віднести ті ж заходи заохочення. Виходячи із законодавчого положення, передбаченого ч. 2 ст. 50 КК України, мова про кару може йти лише у випадку застосування покарання, в той час як у вищенаведеному прикладі, автор вважає, що каральним впливом наділені «інші заходи кримінально-правового характеру», що видається не зовсім вірним. Разом з тим, на данному етапі розвитку нашої держави успішно застосовують поряд із каральними заходи некарального впливу.

Разом з тим звільнення кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки (ст. 48 КК України) та у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК України), від відбування покарання у

зв'язку зі закінченням строків давності обвинувального вироку (ст. 80 КК України) і звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування (ст. 85 КК України) Є. М. Вечерова пропонує не відносити до заходів кримінально-правового впливу мотивуючи, що кримінально-правовий вплив носить активний характер [19, с. 37]. У науковій літературі такі заходи іменують як квазі-заходи, що означає «несправжній», «уявний».

Етимологічно слово «вплив» означає дію, яку певна особа чи предмет або явище виявляє стосовно іншої особи чи предмета [20, с. 751] вплив на що-небудь за допомогою системи дій, як бачимо «вплив» це завжди діє на щось, на певний об'єкт. «Впливати» - діяти певним чином на кого-, що-небудь здійснювати вплив, домогтись (домагатись) необхідного результату, [20, с. 751] «дію, яку певна особа чи предмет або явище виявляє стосовно іншої особи чи предмета, тиск діяння» [21, с. 394]. Тобто «вплив» це завжди активна дія. Тепер слід з'ясувати що виступає об'єктом кримінально-правового впливу у випадку застосування заходів кримінально-правового характеру. У літературі спостерігається плюралізм думок щодо розуміння об'єкту кримінально-правового впливу: правовий статус особи (А. П. Фирсова [22,]), сама особа (М. В. Бавсун [23]), правові блага особи тощо. Очевидно, загалом що слід розуміти під об'єктом кримінально-правового впливу залежить від того розглядати його у широкому чи вузькому розумінні. Вступаючи в кримінально-правові відносини у особи виникає правовий статус. На зміну правового статусу при застосуванні заходів кримінально-правового впливу звертають увагу такі вчені як І. Е. Звечаровський [24], А. І. Чучуєв, А. П. Фирсова [25], В. К. Дуюнов [26]. Як відомо покарання полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Застосування інших заходів кримінально-правового

впливу також передбачає виконання особою певних обов'язків. У випадку ж застосування заходів, зазначених Є. М. Вечеровою, відбувається припинення кримінально-правових відносин та відповідно кримінально-правового статусу особи. У зв'язку з цим, підтримуємо позицію щодо не віднесення вказаних форм реагування держави до заходів кримінально-правового впливу.

Тепер спробуємо дослідити які бувають заходи кримінально-правового впливу за характером їх дії. Як ми вже з'ясували частина заходів кримінально-правового впливу забезпечується примусом, що характеризується обмежуючим характером. Поряд з ними достатнього розвитку на сьогоднішній день набули заходи заохочення. «Стимулюючі норми кримінального права, – слушно підкреслює В.О. Навроцький, – заохочують громадян до поведінки, бажаної для держави і суспільства. Одні з них містяться в статтях Загальної частини (норми, що усувають злочинність діяння, добровільну відмову, дієве каяття), інші – у статтях Особливої частини (норми про звільнення від кримінальної відповідальності при позитивній посткримінальній поведінці)» [27, с. 72]. В загальному заходи кримінально-правового впливу можна поділити на заходи примусового та заохочувального характеру.

На підставі вищевикладеного, заходи кримінально-правового впливу можна визначити як передбачені кримінальним законом засоби обмежуючого, заохочувального характеру, які застосовуються в визначеному законом порядку до особи, що вчинила злочин у встановлених законом випадках, та спрямовані на виконання завдань, визначених у Кримінальному кодексі України.

Законодавець у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації

Європейським Союзом візового режиму для України» закріпив у тексті кримінального закону поняття спеціальної конфіскації, розмістивши даний захід в розділі «Інші заходи кримінально-правового характеру» поряд із примусовими заходи медичного характеру та примусовим лікуванням. Внесення відповідних змін у кримінальний закон породило чимало дискусій серед вчених щодо правової природи спеціальної конфіскації. З цього приводу думки вчених розділились на дві групи: 1). спеціальна конфіскація має кримінально-правову природу. Прихильниками такої позиції є М. І. Хавронюк, Н. О. Гуторова, Н. Ф. Кузнєцова, К. М. Оробець, Г. М. Собко. 2). спеціальна конфіскація має кримінально-процесуальну природу. Таку думку відстоюють В. М. Бурдін, О. Я. Кондра, О. К. Марін. Вчені, що підтримують думку кримінально-правової природи спеціальної конфіскації наводять наступні аргументи: спеціальна конфіскація за своєю суттю є правообмеженням, що застосовується до особи, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння, має на меті не допустити повторне використання певних предметів в антисуспільних цілях, попередити новий злочин, впливати на свідомість особи для того, щоб переконати її в «невигідності» подальшого заняття злочинною діяльністю [28, с. 151] спеціальна конфіскація є правовим наслідком вчиненого злочинного діяння, а положення КПК України не повинні визначати санкції кримінально-правових норм [29, с.106]. Прихильники протилежної позиції вважають, що йдеться не про що інше, а саме про порядок поводження з речовими доказами, про що вказується у ст. 69 КПК УРСР та ст. 81 КПК України [30, с. 48]. Аргументи на користь кримінально-процесуальної природи спеціальної конфіскації видаються більш переконливими та конкретними. Окрім того, спеціальна конфіскація не завжди може бути правообмеженням для власника, на відміну від інших заходів

кримінально-правового впливу, відповідних предметів, оскільки власність базується на законності володіння, користування та розпорядження майном, в той час як предмети спеціальної конфіскації можуть лежати в площині незаконного. У зв'язку з цим підтримуємо позицію на користь кримінально-процесуального характеру спеціальної конфіскації.

Окремого дослідження, на нашу думку, потребує з'ясування можливості віднесення судимості до заходів кримінально-правового впливу. Як відомо особа визнається такою, що має судимість у разі призначення їй як заходу кримінально-правового впливу покарання, тобто самостійним заходом впливу судимість виступати не може. Судимість виступаю правовим наслідком не призначення покарання, а його відбування. А враховуючи, що судимість має кримінально-правове значення у разі вчинення нового злочину, пропонуємо не відносити її до заходів кримінально-правового впливу.

На підставі вище наведеного вважаємо, що до заходів кримінально-правового впливу слід віднести покарання, звільнення від кримінальної відповідальності (в тому числі спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності), звільнення від покарання, звільнення від відбування покарання, заходи виховного характеру.

На сьогоднішній день не існує ні законодавчого, ні загальноприйнятого в науці єдиного терміну для позначення досліджуваних заходів. Так одні науковці оперують терміном «заходи кримінально-правового характеру» [9], інші - «заходи кримінально-правового впливу» [7], деякі вчені ототожнюють заходи кримінально-правового впливу із заходами кримінально-правового характеру, окремі з них ототожнюють ці заходи з іншими правовими поняттями. Наприклад, А. А. Березовський зазначає, що окремі науковці

ототожнюють кримінально-правовий вплив з його механізмом або системою кримінально-правових заходів. Як приклад наводить є Д. І. Анісімова, який зазначає, що кримінально-правовий вплив як реакція держави на злочинність виявляється у трьох формах: звільнення від кримінальної відповідальності, покарання та звільнення від покарання. Кожна з форм кримінально-правового впливу, таким чином, включає в себе набір засобів, в яких відбувається її конкретизація [31]. Як бачимо, єдиної точки зору щодо терміну та сутності цих заходів науковцями не досягнуто.

Для з'ясування який термін «заходи кримінально-правового впливу» чи «заходи кримінально-правового характеру» точніше відображає дане правове явище, слід перш за все з'ясувати, що розуміється під «заходами» та «кримінально-правовим впливом», звернутись до механізму кримінально-правового регулювання. І так, ми вже з'ясували що слід розуміти під «впливом». Щодо кримінально-правового впливу, то аналіз наявних у літературі позицій щодо визначення кримінально-правового впливу дає можливість говорити, що поняття кримінально-правового впливу можна розглядати з точки зору широкого та вузького розуміння. Такий підхід узгоджується із наявними в теорії права розумінням правового впливу.

Таку позицію займають і сучасні вчені у галузі кримінального права. Так, Ф. К. Набіуллін пише, що у широкому сенсі кримінально-правовий вплив охоплює вплив кримінального закону на суспільні відносини, свідомість їх учасників починаючи з моменту його введення в дію й до погашення або зняття судимості з окремої особи. У вузькому сенсі розуміння кримінально-правовий вплив реалізується відносно осіб, які вчинили злочин або діяння передбачене статтями Особливої частини КК [18, с.14-16]. Дослідження заходів кримінально-правового впливу, передбачених КК України здійснюється в межах

вузького розуміння кримінально-правового впливу. При цьому вважаємо, що кримінально-правовий вплив здійснюється і у випадку вчинення суспільно-небезпечного діяння, і правомірного заподіяння шкоди, при цьому відповідні норми, які врегульовують дані правовідносини також виступають засобами кримінально-правового впливу. Сюди ж слід віднести відповідні випадки звільнення від кримінальної відповідальності, від покарання, від відбування покарання. В загальному їх можна визначити як засоби кримінально-правового реагування.

Щодо ототожнення кримінально-правового впливу із заходами кримінально-правового характеру, тут слід зазначити, що механізм правового впливу функціонує через систему юридичних і неюридичних засобів, тому ототожнення кримінально-правового впливу із заходами кримінально - правового характеру видається невірним. Слушно з цього приводу говорить А. А. Березовський: «Мета є ідеальним чи реальним предметом свідомого чи несвідомого прагнення суб'єкта, кінцевий результат, на який спрямовано процес. У кореляції категорії «мета» та «засіб» домінує перша, адже в праксеологічному значенні мета корегує інструментальну відповідність та раціональну ефективність обраних засобів. Власне, такий підхід дозволяє чітко розмежувати кримінально-правовий вплив та заходи кримінально-правового характеру» [31, с. 144].

Щодо терміну заходи кримінально-правового характеру, то влучно зазначає Н. А. Орловська: «На відміну від вказівки на вплив, вказівка на характер підкреслює або переважно нормативно-правову складову, унормування у КК (хоча й тут виникає питання: а яким ще може бути характер заходу, регламентований у КК?), або певне, особливе, цілеспрямоване (виховний характер, медичний характер тощо)» [10, с. 137]. Слід зауважити, що відомі вчені, дослідники

механізму кримінально-правового регулювання П. С. Берзін та С. Д. Шапченко оперують, власне, терміном «заходи кримінально-правового впливу». Існує в науці і позиція, щодо необхідності внесення змін до КК України. На думку О. І. Чучаєва та Г. П. Фірсової поняття «заходи кримінально-правового характеру» в законодавстві потрібно замінити на «заходи кримінально-правового впливу», оскільки останнє поняття є конкретним, відображає цілісність позначуваного явища, більш повніше визначає його правову природу та інші ознаки [32, с. 306]. Ми вважаємо, що, виходячи із етимологічного розуміння поняття впливу, структури механізму кримінально - правового регулювання, здійснене особою посягання на об'єкт кримінально-правової охорони термін «заходи кримінально-правового впливу» більш точно відображає сутність самих заходів, їх функціональне призначення у механізмі кримінально-правового регулювання.

В результаті проведеного дослідження поняття заходів кримінально-правового впливу можна зробити наступні **ВИСНОВКИ**:

1). Заходи кримінально-правового впливу можна визначити як передбачені кримінальним законом засоби примусового, заохочувального характеру, які застосовуються в визначеному законом порядку до особи, що вчинила злочин у встановлених законом випадках, спрямовані на зміну правового статусу особи та на виконання завдань, визначених у Кримінальному кодексі України.

2). До заходів кримінально-правового впливу слід віднести заходів кримінально-правового впливу слід віднести покарання, звільнення від кримінальної відповідальності (в тому числі спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності), звільнення від покарання, звільнення від відбування покарання, заходи виховного характеру.

3). Кримінально-правовий вплив здійснюється як у випадку вчинення злочинів, так і суспільно-небезпечних діянь. При цьому в другому випадку відповідні норми виступають також засобами кримінально-правового впливу.

4). Не слід ототожнювати кримінально-правовий вплив та заходи кримінально-правового характеру, оскільки заходи в даному випадку виступають засобом досягнення мети кримінально-правового впливу. Термін «заходи кримінально-правового впливу» порівняно із терміном «заходи кримінально-правового характеру» більш точно відображає сутність самих заходів та їх функціональне призначення у механізмі кримінально-правового регулювання.

Література:

1. Хавронюк М. І. Заходи кримінально-правового впливу: які вони бувають [Текст] / М. І. Хавронюк // Юрид. вісн. України. – 2013. – 25–31 трав. (№ 21 (934)). – С. 6.
2. Бавсун М. В. Понятие и содержание уголовно-правового воздействия на преступность / М. В. Бавсун // Вестник Томского государственного университета. – 2010. – № 336. – С. 99–102.
3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» 18.04.2013 № 222-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/222-18>
4. Конституція України / Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

5. Кримінальний кодекс України / Закон від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Карпов Кирилл Николаевич. Иные меры уголовно-правового характера как средство противодействия совершению преступлений: диссертация ... кандидата юридических наук: 12.00.08 / Карпов Кирилл Николаевич; [Место защиты: Ом. акад. МВД РФ].- Омск, 2010.- 226 с.
7. Вечерова Є. М. Заходи кримінально-правового впливу на злочини: поняття, умови застосування та види / Є. М. Вечерова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. – 2011. – № 2. – С. 124–126.
8. Козаченко О. В. Теоретичне визначення поняття та меж застосування кримінально-правових заходів / О. В. Козаченко // Університетські наукові записки. – 2005. – № 3 (15). – С. 238–242.
9. Яценко А. М. Заходи кримінально-правового характеру: поняття, зміст і сутність /А. М. Яценко // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 775– 783.
10. Орловська Н. А. Актуальні проблеми кримінально-правового регулювання спеціальної конфіскації в Україні / Н. А. Орловська // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2015. - Вип. 2. - С. 135-144.
11. Бурдін В. М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження): монографія / В. М. Бурдін. – Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 780 с.
12. Пономаренко Ю. А. Форми реалізації кримінальної відповідальності за кримінальним законодавством України / Ю. А. Пономаренко // Збірник наукових праць Харківського національного

педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія «Право». – 2013. – Вип. 20. – С. 65–72.

13. Єремій Г. О. Примусові заходи виховного характеру: спірні питання правової [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/4024/%AA>

14. Рекомендація CM/Res (2008)11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про Європейські правила стосовно неповнолітніх правопорушників, щодо яких застосовуються санкції або заходи» // Міжнародно-правові акти у сфері ювенальної політики. – К., 2014. – С. 431.

15. Трубников В. М. Система мер уголовно-правового воздействия вместо системы наказания / В. М. Трубников // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – № 945. – Серія: «Право». – Вип. № 9. – 2011. – С. 193–201.

16. Корельский В. М. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов. / В. М. Корельский, В. Д. Перевалов. - М.: Издательская группа ИНФРА -М - НОРМА, 2001. - 616 с.

17. Гребенкин Ф. Б. Меры уголовно-правового характера и их применение: учебн. пособ. / Ф. Б. Гребенкин. – М. : Юрлитинформ, 2013. – 264 с.

18. Набиуллин Ф. К. Некарательные меры уголовно-правового характера: Природа, система и социально-правовое назначение: дис. кандидата юрид. наук: 12.00.08 /Ф. К. Набиуллин; Казанск. Гос. Ун-т имени В. И. Ульянова – Ленина.- Казань, 2008. -208 с.

19. Вечерова Е. Н. Некарательное уголовно-правовое воздействие на несовершеннолетних: аналитический дискурс: монография / Е.Н. Вечерова. – Николаев: «Илион», 2012. – 324 с.

20. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 1. — С. 751.
21. Новий тлумачний словник української мови: в 3-х т. / укл. В. Яременко. О. Сліпушко. - К.: Аконт. 2004. - Т. 1. - С. 382.
22. Фирсова, А. П. (Анна Петровна). Объект уголовно-правового воздействия: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. 12.00.08 - Уголовное право и криминология; Уголовно-исполнительное право /А. П. Фирсова; Науч. рук. А. И. Чучаев. -М.,2008. - 30 с.
23. Бавсун, М. В. Методологические основы уголовно-правового воздействия / М. В. Бавсун. — М.: Юрлитин - форм, 2012. — 200 с. 28-30
24. Звечаровский И. Понятие мер уголовно-правового характера // Законность. 2007. № 1. С. 20
25. Чучуев А. И. Уголовно-правовое воздействие: понятие, объект, механизм, классификация: монография / А. И. Чучаев, А.П. Фирсова. – Москва: Проспект, 2010. – 320 с.
26. Дуюнов В. К. Реализация уголовно-правового воздействия: содержание и формы, субъекты и объекты [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.pravo.vuzlib.su/book_z1757_page_9.html.
27. Навроцький В. О. Основи кримінально_правової кваліфікації: навч. посіб. / Навроцький В. О. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 704 с.
28. Кругликов Л. Л. Об иных мерах уголовно-правового характера в санкции нормы. // Уголовно-правовая политика и проблемы противодействия современной преступности. Сборник научных трудов под ред. д-р. юрид наук, проф. Н. А. Лопашенко. - Саратов: Сателлит, 2006. - С. 147-152.

29. Хавронюк М. І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. - К.: Істина, 2004. - 504 с.
30. Бурдін В. М. Санкції окремих статей Особливої частини КК України потребують змін // Життя і право. - 2004. - № 4. - С. 44-51.
31. Березовський А. А., Кримінально-правовий вплив: проблеми визначення / А. А. Березовський // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту – 2012 - № 4 – С. 143-147.

References:

1. Khavronjuk, M. I. Zakhody kryminaljno-pravovogho vplyvu: jaki vony buvajutj [Tekst] / M. I. Khavronjuk // Juryd. visn. Ukrajinj. – 2013. – 25–31 trav. (№ 21 (934)). – S. 6.
2. Bavsun M. V. Ponyatie i sodержanie ugovno-pravovogo vozdeystviya na prestupnost / M. V. Bavsun // Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2010. – № 336. – S. 99–102.
3. Zakon Ukrajinj «Pro vnesennja zmin do Kryminalnogho ta Kryminalnogho procesualnogho kodeksiv Ukrajinj stosovno vykonannja Planu dij shhodo liberalizaciji Jevropejskym Sojuzom vizovogho rezhymu dlja Ukrajinj» 18.04.2013 № 222-VII [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu do resursu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/222-18>
4. Konstytucija Ukrajinj/ Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu do resursu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Kryminaljnyj kodeks Ukrajinj / Zakon vid 05.04.2001 № 2341-III [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu do resursu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Karpov Kirill Nikolaevich. Inye mery ugovno-pravovogo kharaktera kak sredstvo protivodeystviya soversheniyu prestupleniy: dissertatsiya ... kandidata yuridicheskikh nauk: 12.00.08 / Karpov Kirill Nikolaevich; [Mesto zashchity: Om. akad. MVD RF].- Omsk, 2010.- 226 s.

7. Vecherova Je. M. Zakhody kryminaljno-pravovogho vplyvu na zlochyny: ponjattja, umovy zastosuvannja ta vydy / Je. M. Vecherova // *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogho ghumanitarnogho un-tu.* – 2011. – № 2. – S. 124–126.
8. Kozachenko O. V. Teoretychne vyznachennja ponjattja ta mezh za- stosuvannja kryminaljno-pravovykh zakhodiv / O. V. Kozachenko // *Universytetski naukovi zapysky.* – 2005. – № 3 (15). – S. 238–242.
9. Jashhenko A. M. Zakhody kryminaljno-pravovogho kharakteru: ponjattja, zmist i sutnistj / A. M. Jashhenko // *Forum prava.* – 2013. – № 3. – S. 775– 783.
10. Orlovsjka N. A. Aktualjni problemy kryminaljno-pravovogho rehuljuvannja specialjnoji konfiskaciji v Ukraini / N. A. Orlovsjka // *Visnyk Lughansjkogho derzhavnogho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka.* - 2015. - Vyp. 2. - S. 135-144.
11. Burdin V. M. Osudnistj ta neosudnistj (kryminaljno-pravove doslidzhennja) : monohrafija / V. M. Burdin. – L. : LNU im. I. Franka, 2010. – 780 s.
12. Ponomarenko Ju.A. Formy realizaciji kryminaljnoji vidpovidalnosti za kryminalnym zakonodavstvom Ukrainy / Ju.A. Ponomarenko // *Zbirnyk naukovykh pracj Kharkivsjkogho nacionalnogho pedagoghichnogho universytetu imeni Gh. S. Skovorody. "Pravo".* - 2013. - Vyp. 20. - S. 65-72.
13. Jeremij Gh. O. Prymusovi zakhody vykhovnogho kharakteru: spyrny pytannja pravovoji [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu do resursu: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/4024/%AA>
14. Rekomendacija CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministriv Rady Jevropy derzhavam-chlenam «Pro Jevropejski pravyla stosovno nepovnolitnikh pravoporushnykiv, shhodo jakykh zastosovujutjsja sankciji

abo zakhody» // Mizhnarodno-pravovi akty u sferi juvenaljnoji polityky. – K., 2014. – S. 431.

15. *Trubnikov V. M. Sistema mer ugovovno-pravovogo vozdeystviya vmesto sistemy nakazaniya / V. M. Trubnikov // Visnik Kharkivskogo natsionalnogo universitetu im. V. N. Karazina. – № 945. – Seriya: «Pravo». – Vip. № 9. – 2011. – S. 193–201.*

16. *Korelskiy, V.M. Teoriya gosudarstva i prava. Uchebnik dlya yuridicheskikh vuzov i fakultetov. / V.M.Korelskiy, V.D.Perevalov. - M.: Izdatelskaya gruppа INFRA -M - NORMA, 2001. - 616 s.*

17. *Grebenkin F.B. Mery ugovovno-pravovogo kharaktera i ikh primenenie: uchebn. posob. / F.B. Grebenkin. – M. : Yurlitinform, 2013. – 264 s.*

18. *Nabiullin, F. K. Nekaratelnye mery ugovovno-pravovogo kharaktera :Priroda, sistema i sotsialno-pravovoe naznachenie: dis. ... kandidata yurid. nauk: 12.00.08 /F. K. Nabiullin; Kazansk. Gos. Un-t shimeni V. I. Ulyanova – Lenina.- Kazan,2008. -208 s.*

19. *Vecheva Ye.N. Nekaratelnoe ugovovno-pravovoe vozdeystvie na nesovershennoletnikh: analiticheskiy diskurs: monografiya / Ye.N. Vecheva. – Nikolaev: «Ilion», 2012. – 324 s.*

20. *Slovnnyk ukrajinskoji movy: v 11 tt. / AN URSS. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. — K.: Naukova dumka, 1970—1980. — T. 1. — S. 751.*

21. *Novyj tlumachnyj slovnnyk ukrajinskoji movy: v 3-kh t. / ukl. V. Jaremenko. O. Slipushko. - K.: Akonit. 2004. - T. 1. - S. 382.*

22. *Firsova, A. P. (Anna Petrovna).Obekt ugovovno-pravovogo vozdeystviya :Avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoy stepeni kandidata yuridicheskikh nauk. 12.00.08 - Ugolovnoe pravo i kriminologiya; Ugolovno-ispolnitelnoe pravo / A. P. Firsova; Nauch. ruk. A. I. Chuchaev. -M.,2008. - 30 s.*

23. *Bavsun, M. V. Metodologicheskie osnovy ugovno-pravovogo vozdeystviya / M. V. Bavsun. — M.: Yurlitin-form, 2012. — 200 s.*
24. *Zvecharovskiy I. Ponyatie mer ugovno-pravovogo kharaktera // Zakonnost. 2007. № 1. S. 20*
25. *Chuchuev A. I. Ugolovno-pravovoe vozdeystvie: ponyatie, obekt, mekhanizm, klassifikatsiya: monografiya / A. I. Chuchaev, A. P. Firsova. — Moskva: Prospekt, 2010. — 320 s.*
26. *Duyunov V. K. Realizatsiya ugovno-pravovogo vozdeystviya: sodержanie i formy, subekty i obekty [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa: http://www.pravo.vuzlib.su/book_z1757_page_9.html.*
27. *Navrocjkyj V. O. Osnovy kryminaljno-pravovoji kvalifikaciji: navch. posib. / Navrocjkyj V. O. — K.: Jurinkom Inter, 2006. — 704 s.*
28. *Kruglikov L. L. Ob inykh merakh ugovno-pravovogo kharaktera v sanktsii normy. // Ugolovno-pravovaya politika i problemy protivodeystviya sovremennoy prestupnosti. Sbornik nauchnykh trudov pod red. d-r. yurid nauk, prof. N. A. Lopashenko. - Saratov : Satellit, 2006. - S. 147-152.*
29. *Khavronjuk M. I. Dovidnyk z Osoblyvoji chastyny Kryminaljnogho kodeksu Ukrajiny. - K.: Istyna, 2004. - 504 s. 106*
30. *Burdin V.M. Sankciji okremykh statej Osoblyvoji chastyny KK Ukrajiny potrebujutj zmin // Zhyttja i pravo. - 2004. - № 4. - S. 44-51.*
31. *Berezovsjkyj A. A., Kryminaljno-pravovyj vplyv: problemy vyznachennja / A. A. Berezovsjkyj // Naukovyj visnyk Mizhnarodnogho ghumanitarnogho un-tu — 2012 - № 4 — S. 143-147.*